
שער יום הכיפורים

מטרות תוכן:

התלמידים ימקמו את יום הכיפורים ברצף חגי תשרי.
התלמידים יכירו את מנהגי היום ואיסוריו.
התלמידים ידונו במהות היום (יום של צום, חשבון נפש ותפילה), וכירו בקדושת יום הכיפורים לעם היהודי.
במהלך ההוראה יוקדש מקום לעמדותיהם האישיות של התלמידים ולתחושותיהם כלפי יום הכיפורים עצמו וכלפי הנשאים שיידונו.

מטרות לשונית:

התלמידים יכירו ויבינו ניבים הקשורים ליום הכיפורים.

משך ההוראה:

שניים עד שלושה שיעורים

בשער זה:

יחידה 1: מה עושים לקראת יום הכיפורים וביום עצמו?
יחידה 2: תפילות יום הכיפורים
פעילות סיום: נקודת מבט אישית

יחידה 1: מה עושים לקראת יום הכיפורים וביום עצמו?

- פתיחה: הקדמה כללית ושם החג
- שלב א: ההכנות לקראת יום הכיפורים
- שיחה
- קישור בין ראש השנה ויום הכיפורים
- אזכור הפתק שהתלמידים כתבו בעת הלימוד על ראש השנה והציבו בו משימה לעצמם. הפתקים יוחזרו לקראת סיום לימודו של פרק זה
- שיחה בנושא מנהגי היום: הסעודה המפסקת, לבישת בגדי לבן והדלקת נרות
- משימת הפנמה בחוברת לתלמידים
- לימוד המשנה העוסקת באיסורי יום הכיפורים
- משימה בחוברת לתלמידים
- שיחה
- שלב ב: ההלכות המרכזיות ביום הכיפורים

יחידה 2: תפילות יום הכיפורים

- פתיחה: תפילת יום הכיפורים
- שלב א: יום חשבון נפש ומוטיב המאזניים
- שיחה
- עבודה בחוברת לתלמידים
- שיחה
- עבודה בחוברת לתלמידים
- דיון קצר בתפילת "כל נדרי"
- קריאת שיר ושיחה
- שירת התפילה "בספר החיים"
- שלב ב: "בספר החיים" – על הספרים שאדם נכתב בהם
- שלב ג: סיומו של יום הכיפורים
- דיון בתפילת נעילה (מהותה, ולשונה)
- חיקוי תקיעות השופר על ידי התלמידים
- דיון במילות התפילה "לשנה הבא בירושלים"
- שיחה על אופייה של הסעודה במוצאי יום הכיפורים

פעילות סיום: נקודת מבט אישית

- שלב א: כיצד נראה יום הכיפורים שלי?
- שלב ב: לקראת יום הכיפורים
- שיחה
- משימת סיום בחוברת לתלמידים והחזרת הפתקים
- סיום חגיגי: ריקוד במעגלים ושירת "לשנה הבאה בירושלים"

יחידה 1: מה עושים לקראת יום הכיפורים וביום עצמו?

האמצעים הדרושים:

חוברת לתלמידים עמ' 11-12.

הערה דידקטית:

רצוי שהתלמידים יפתחו את החוברת רק לאחר שיחת הפתיחה.

פתיחה

נפתח ונשאל את התלמידים מה ידוע להם על יום הכיפורים.

סביר להניח שהתלמידים יעלו **מושגים** הנוגעים למהות היום, כגון קדושה, סליחה, חרטה וכדומה, ולצד **מעשים** הנעשים במהלך היום, כגון צום ותפילה בית הכנסת. אפשר לכתוב את תשובות התלמידים בשני טורים: טור של מושגים וטור של מעשים. נמקם את יום הכיפורים על ציר הזמן: יום הכיפורים הוא החג הראשון הבא לאחר ראש השנה. גם הוא חג החל בסתיו, גם הוא חל בחודש תשרי. תאריכו – י' בתשרי.

שם החג

יום הכיפורים הוא יום שמתכפרים בו עוונותיהם של כל בני עם ישראל. נוסף את המושג "כפרה" לטור המושגים שעל הלוח. המושג "כפרה" הוא מושג מורכב וקשה להבנה לתלמידי כיתה ב'. בכיתה נסביר רק שמעשה מכפר, מעשה המביא כפרה, הוא מעשה טוב שבזכותו ייסלח לנו והמעשה הרע שעשינו לא ייחשב עוד.

בתפילה הנאמרת ביום הכיפורים אנו חוזרים שוב ושוב על הדרכים לעשות זאת:

"ותשובה ותפילה וצדקה מעביריך את רע הגזרה".

בכיתה נתמקד בכך שלקראת יום הכיפורים אנו מכפרים על מעשינו הלא-טובים בכך שאנו מתחרטים עליהם ומקבלים על עצמנו שלא לעשותם שוב..

מהי כפרה?

כפרה: 1. העברת חטא, מחילת עוון; 2. קורבן כיפורים; 3. תמורה, תחליף. (מילון אבן-שושן)
כפרה: פדיון העונש על ידי פיצוי ופיוס בכסף, בקורבן ובמנחה, או במעשי תשובה וסיגוף.
(מתוך הערך "כפרה", אנציקלופדיה של הווי ומסורת ביהדות מאת יום-טוב לוינסקי, דביר, תל אביב, תש"ל)

למורה
בלבד

יום הכיפורים הוא יום של חשבון נפש, צום ותפילה. זהו יום מיוחד ואנו מתכוננים לקראתו בדרך מיוחדת. נראה עתה אילו מעשים נעשים לקראת היום וביום עצמו.

◆ קריאה ודין במליאה

בשלב זה יפתחו התלמידים את החוברת לתלמידים בעמ' 11. אפשר לקרוא עם התלמידים על המנהגים השונים ולמלא את המשימות. המנהגים מופיעים בחוברת על פי סדרם הכרונולוגי; אפשר לצייר על הלוח ציר זמן המתחיל בערב יום הכיפורים, בבוקר, ומסתיים במוצאי החג. נשתמש בציר זמן זה במהלך הפעילות.

◆ שיחה בעקבות קריאת הקטע על חשבון הנפש (עמ' 11)

יום כיפור הוא שיאו של התהליך שהתחיל בראש השנה ואפילו לפניו. אפשר להזכיר לתלמידים את השיעורים על ראש השנה שבהם עסקנו בתהליך של **שיפור עצמי** (בין השאר בעקבות קריאת השיר של ניצן מור "כשמתחילה שנה חדשה", עמ' 6 בחוברת).

במסגרת תהליך השיפור והשינוי שוחחנו גם על בקשת **סליחה** ממי שפגענו בו. בשלב זה נזכיר לתלמידים כי גם הם הציבו לעצמם מטרות בעניין זה, ואף כתבו אותן בפתקים (ראו בפרק המוקדש לראש השנה, עמ' 11 בחוברת זו). רצוי להסביר לתלמידים כי בסוף שיעור זה המוקדש ליום הכיפורים, יוחזרו להם הפתקים והם יוכלו לבדוק אם מילאו את המשימות שקבעו לעצמם.

הערה דידיקטית:

בחוברת לתלמידים בחרנו שלא לעסוק כלל במנהג הכפרות, מנהג השנוי במחלוקת גם בקרב רבנים רבים. עם זאת, זהו מנהג נפוץ במגזרים רחבים בעם, ובכל שנה הוא זוכה לסיקור במהדורות החדשות בטלוויזיה ובעיתונים, ולכן התלמידים עשויים להזכירו בכיתה.

על מנהג הכפרות

בימים שלפני יום הכיפורים יש הנוהגים לקיים את מנהג ה"כפרות". על פי המנהג לוקח האיש תרנגול (והאישה תרנגולת), מסובב אותו מעל לראשו ומתכוון להעביר את חטאיו אל התרנגול. בזמן ההנפה והסיבוב אומרים: "זה חליפתי, זה תמורת, זה כפרתי. זה התרנגול ילך לשחיטה, ואני אלך ואכנס לחיים טובים ולשלום". רבים נוהגים לקיים את המנהג באמצעות שטר כסף במקום בתרנגול. את השטר עוטפים במטפחת, מסובבים את המטפחת מעל לראש ואומרים: "זה הכסף ילך לצדקה, ואני אלך ואכנס לחיים טובים ולשלום".

משמעותו הסמלית של המנהג: אפשר להסביר שהחטאים אינם עוברים ממש אל התרנגול או אל שטר הכסף, אך הטקס הוא הזדמנות לאדם לחשוב על חטאיו בשנה החולפת, ועל רצונו להיפרד ולהתנתק מהם.

למורה בלבד

◆ סעודה מפסקת

נקרא את הקטע בעמ' 11 ונדון במונח "סעודה מפסקת". באיזו הפסקה מדובר? (סעודה מפסקת היא הסעודה הנאכלת לפני תחילת הצום). אפשר לדון עם התלמידים במטרתה של הסעודה המפסקת (להקל על הצום ולציין את תחילתו). על ציר הזמן שעל הלוח נציין מתי סועדים את הסעודה המפסקת.

◆ בגד לבן

נקרא את הקטע בעמ' 11. אפשר לשאול את התלמידים איזו תחושה מעורר בהם הצבע הלבן ובגדי לבן (חגיגות, ייחוד, נקיות ועוד). אפשר לקשר את המנהג ללבוש בגדי לבן לאווירת הקדושה ביום הכיפורים. מנהג זה מבטא רצון להיות טהורים ונקיים ממעשים שליליים. על ציר הזמן שעל הלוח נציין מתי מתלבשים בבגדי לבן.

◆ הדלקת נרות

נקרא את הקטע בעמ' 11. עם כניסתו של כל חג שמקורו במקרא מדליקים נרות. יכול להיות שהתלמידים אינם חושבים שיום הכיפורים הוא "חג" בשל הצום, אולם המסורת היהודית ראתה בו חג מפני שביום זה עוונות ישראל נסלחים ומתכפרים. נדגיש זאת שוב כאשר נספר בסוף הפרק על מנהגן של כמה מעדות ישראל לסיים את יום הכיפורים בשירה, בריקודים ובסעודה חגיגית.

◆ פעילות בחוברת לתלמידים

כעת נפנה את התלמידים למשימות 1 ו-2 בעמ' 12. במשימות אלה יתבקשו התלמידים ליישם את המושגים שלמדו.

◆ שלב ב: ההלכות המרכזיות ביום הכיפורים ◆

הערה דידיקטית חשובה:

המסורת היהודית אוסרת על עשיית מעשים מסוימים ביום הכיפורים. יהודים רבים בארץ ובתפוצות מקפידים על איסורים אלה, וחשוב שהילדים יתוודעו אליהם. מעשים אלה הם איסורים, כלומר "מצוות לא תעשה". יכול להיות שבכיתות מסוימות תעדיפו להימנע מלהשתמש במונח "איסורים" העלול לגרום למחלוקות במשפחות שאינן מקפידות עליהם. זו גם הסיבה שנקטנו לשון זהירה גם בחוברת לתלמידים (כגון "המעשים המוזכרים במשנה" ולא "המעשים האסורים"). עם זאת, רצוי לא להשתמש במילה "מנהגים" בהקשר זה כיוון שמדובר במצוות "לא תעשה".

◆ קריאת המשנה והבהרתה במליאה

עד כה עסקנו בעיקר בהכנות לקראת יום הכיפורים. עתה נכיר מעשים הנוהגים ביום הכיפורים עצמו, בעזרת קריאת המשנה המופיעה בחוברת לתלמידים, בעמ' 13. האיסורים המוזכרים במשנה חלים מערב עד ערב, משעת כניסת החג ועד צאתו.

◆ איסור אכילה ושתייה

ייתכן שהתלמידים יבחינו בין האיסור לאכול לבין האיסור לשתות, אך אפשר להסביר שהם כלולים באיסור אחד. חשוב להדגיש שאיסור זה אינו חל על ילדים, אלא רק על נערים ונערות מגיל בר/בת מצווה.

◆ איסור רחיצה

האיסור על רחיצת הגוף כולל גם שטיפת פנים וידיים. מותר לשטוף ידיים רק לאחר הביקור בשירותים.

◆ איסור סיכה

איסור למרוח על הגוף מיני שמנים, משחות וקרמים.

◆ איסור נעילת הסנדל

איסור לנעול מנעלי עור (נעלים וסנדלים). נכללים באיסור זה גם מנעלים שחלקים עיקריים בהם עשויים עור (למשל נעליים שסוליתן עור), אך לא מנעלים שהעור שבהם הוא לקישוט בלבד.

הערה:

בנוסח המשנה המלא נמנים חמישה איסורים ולא ארבעה כמו בציטוט שבחוברת לתלמידים. האיסור החמישי הוא האיסור על "תשמיש המיטה", כלומר איסור לקיים יחסים אינטימיים ביום הכיפורים. בשל גילם הצעירים שלה תלמידים לא נזכר איסור זה. על ציר הזמן שעל הלוח נציין מתי חלים הצום ושאר האיסורים שהוזכרו במשנה.

"ועיניתם את נפשותיכם".

איסורים אלה מקורם בציווי המקראי: "ועיניתם את נפשותיכם".
וכך נאמר בספר ויקרא:
וידבר ה' אל משה לאמר: אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכיפורים
הוא מקרא קודש יהיה לכם ועיניתם את נפשותיכם, והקרבתם אִשָּׁה לֵה'.
(פרק כ"ג פסוקים כ"ו-כ"ז)

למורה בלבד

◆ פעילות אישית או בזוגות

לאחר קבלת הנחיות ימלאו התלמידים את משימות 3-5 שבעמ' 13 בחוברת.

◆ לסיכום

ניתן לדון בשאלת המחשבה המופיעה בבלון דיבור בעמ' 13 בחוברת, וזו לשונה:
"יום כיפור הוא יום של חשבון נפש, של חרטה ושל מחשבה. אם כן, למה כל כך הרבה חוקים נוגעים דווקא לנעליים, לאכילה ולשתייה ואפילו לרחצה?"

על פי גישה אחת, האיסורים השונים נועדו להרחיק אותנו מן העיסוק בגוף, כדי שנוכל להתרכז בהיבטים הרוחניים של היום.

על פי גישה אחרת, תחושת הרעב שבעקבות הצום וההימנעות מתענוגים בכלל נועדו לגרום לנו להזדהות עם החלשים בחברה ולחוות על בשרנו את מר גורלם. אם כך, הצום ושאר האיסורים הם קריאה לעשייה בתחום החברתי. גישה זו מתבססת על החלטת חכמינו לקרוא ביום הכיפורים (בהפטרה) את דברי המחאה החברתית של הנביא ישעיהו.

ואלה דברי הנביא:

הָלוֹא זֶה צוֹם אֲבָתְרָהּ...
הָלוֹא פָּרַס לְרַעֲב לֶחֶמָה וְעָנִיִּים מְרוֹדִים תָּבִיא בֵּית
כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם.
(ישעיהו, פרק נ"ח פסוקים ו'-ז')

למורה
בלבד

יחידה 2 : תפילות יום הכיפורים

האמצעים הדרושים:

חוברת לתלמידים, עמ' 14-17
מאזניים (רצוי אך לא הכרחי)

פתיחה: תפילת יום הכיפורים

שיחה

בחגים רבים אנו סועדים ארוחה מיוחדת לכבוד החג. מה עושים בחג שאין אוכלים בו? – שוהים רוב היום בבית הכנסת ומתפללים. תפילות ראש השנה, יום הכיפורים ותפילות פסח, שבועות וסוכות (שלוש הרגלים) מודפסות בסידורים מיוחדים הנקראים "מחזורים". המחזור שתפילות יום הכיפורים מופיעות בו נקרא "מחזור יום הכיפורים". אפשר לשאול את התלמידים על מה לדעתם מתפללים ביום זה? (בקשת סליחה, הבטחה לשיפור, בקשות לשנה הבאה, כגון בריאות, הצלחה בלימודים, רכישת חברים טובים ועוד).

פעילות אישית בחוברת לתלמידים

בשלב זה, התלמידים ישלימו את משימה 6 שבעמ' 6 בחוברת לתלמידים.

למורה
בלבד

מאזניים וחודש תשרי

חודש תשרי חל, בדרך כלל, במזל "מאזניים".
בחודש תשרי הימים והלילות שווים באורכם. זוהי אחת הסיבות שבגללן
התפתחה, דווקא בחודש זה, המסורת לערוך "מאזן" שנתי, להשוות בין
המעשים הטובים לחטאים.

◆ מוטיב המאזניים

אפשר לפתוח באמירה שסמלו של חודש תשרי
הוא מאזניים.

במהלך השיחה אפשר לספר לתלמידים שבחודש
זה נבחנו המעשים שעשינו לאורך השנה. ייתכן
שהתלמידים אינם מכירים את דרך פעולתם של
המאזניים. רצוי להביא לכיתה מאזניים. אם אי
אפשר, כדאי לצייר על הלוח מאזניים ולוודא
שהתלמידים הבינו את כיצד הם פועלים.

עלינו לערוך חשבון נפש, כלומר לשקול את
מעשינו, לבדוק את עצמנו – באילו מקרים נהגנו
כראוי ובאילו לא. חלקים ניכרים מתפילת יום
הכיפורים קשורים לעריכת חשבון נפש.

לפי המסורת, גם האל בוחן אותנו ושוקל במאזניים את מעשינו – הטובים מול הלא-טובים.
לכן אנשים רבים העורכים חשבון נפש בחודש תשרי משתדלים לעשות יותר מעשים טובים
בתקופה זו כדי להטות את הכף.

המסורת מציינת בפנינו תמונה מוחשית מאוד של אלוהים היושב מול ספרים פתוחים וכותב
כל אדם בספר המיועד לו. חשוב להדגיש את הרעיון העומד מאחורי התמונה המוחשית:
למעשי האדם יש השלכות על עתידו!

◆ התחייבות, הבטחות ונדרים

בשלב זה אפשר להפנות את התלמידים למשימה 7 בחוברת לתלמידים (עמי 14). במשימה
זו התלמידים יעלו רעיונות למעשים שיוכלו לעשות בשנה הבאה בבית או בכיתה. נדגיש כי
לפני שאנו מתחייבים לעשות דבר מה, עלינו לבדוק אם אנו אכן מסוגלים לבצעו.

בשלב זה אפשר להזכיר את תפילת "כל נדרי" הפותחת את התפילות יום הכיפורים. בתפילה
זו, אנו נזכרים בכל ההבטחות ה"נדרים" וה"שבועות" שהבטחנו, נדרנו ונשבוענו "מיום כיפור
שעבר ועד יום כיפור זה" ולא קיימנו.

אפשר לשאול את התלמידים מה ניתן ללמוד מהעובדה שאנו פותחים את יום כיפור דווקא
בהתרת נדרים? נראה שתפילה זו מדגישה את חשיבותה של ההתחייבות – אי אפשר
להתעלם "מכך שהבטחנו ולא קיימנו, "לעבור הלאה" כאילו כלום לא קרה, יש לתת את
הדעת על כך. גם כעת כשאנחנו מבטיחים הבטחות לקראת השנה החדשה אנו צריכים
להיזהר בדברינו...

אפשר לרשום על ציר הזמן שעל הלוח את תפילת כל נדרי בתחילת יום הכיפורים.

◇ שלב ב: "ספר החיים" – על הספרים שאדם נכתב בהם ◇

באחדות מן התפילות הנאמרות ביום הכיפורים אנו מתוודים על המעשים השלילים שעשינו, באחרות אנו מבקשים סליחה על מעשינו הרעים, ויש תפילות שבהן אנו מבקשים להיכתב ב"ספר החיים".

מהו "ספר החיים"?

מושג זה קשור לביטוי המוכר: "כתיבה וחתימה טובה", שבו אנו מברכים זה את זה ביום הכיפורים.

לאיזו "כתיבה" מתכוונים?

האגדה המספרת כי לפני אלוהים היושב במרום מונחים שלושה ספרים: "ספר הטובים", "ספר הלא-טובים" ו"ספר הבינוניים" (בלשון האגדה: "ספר הצדיקים", "ספר הבינוניים" ו"ספר הרשעים"). אדם נכתב באחד מהם לפי מעשיו.

בברכה "כתיבה וחתימה טובה" אנו מאחלים לזולתנו שייכתב דווקא ב"ספר הטובים". גם אם לא הגענו לרוב של מעשים טובים, אנו מאחלים לחברינו ולעצמנו שמעשנו הרעים "לא ייחשבו" לנו בזכות החרטה וההחלטה שלא לחזור עליהם.

◇ השיר "יום כיפור" מאת חגית בניזמן

השיר מזכיר רעיונות הקשורים ל"כתיבה בספר החיים".

לאחר קריאת השיר (עמ' 15 בחוברת), אפשר לפתח דיון קצר: מה מבקש הילד לעשות? מדוע? איך אפשר "למחוק" מעשים רעים? – אפשר להביא דוגמאות מן החיים בבית או בכיתה. חשוב להדגיש בפני התלמידים את האפשרות לשינוי, לחרטה ולהשתפרות.

◇ קטע התפילה "בספר החיים..."

הקטע מופיע פעמים רבות בתפילת יום כיפור (כ-8 פעמים!). הקטע מובא בחוברת לתלמידים, עמ' 15.

אפשר להסב את תשומת לבם של התלמידים לכך שבניגוד לשיר של ניצן מור שקראנו קודם לכן (עמ' 6), ובשונה מהתהליך האישי של חשבון נפש שעליו הרחבנו את הדיבור עד כה, תפילה זו, כמו רוב תפילות יום הכיפורים, מנוסחת בגוף ראשון רבים. זוהי תפילה לעם ישראל כולו, תפילה המבקשת חיים טובים ושלווה, לא רק למתפלל אלא לנו ול"כל עמך בית ישראל".

◇ בכיתה, רצוי לפתוח את לימוד התפילה "בספר החיים" בשירתה בניגון מסורת.

לאחר מכן רצוי להסביר שמן התפילה עולה כי הכתיבה ב"ספר הטובים" פירושה כתיבה ב"ספר החיים", והיא כוללת גם הבטחה לדברים נוספים, מדוע?

אפשר לשאול את התלמידים: מה הייתם רוצים להוסיף לתפילה זו?

לבסוף אפשר להדגיש את ההקבלה בין השיר "יום כיפור" של חגית בניזמן שקראנו עתה, לבין התפילה "בספר החיים".

הערה דיסקטית:

העובדה שאדם נפטר ביום הכיפורים או אחריו אינה משקפת את העובדה שאותו אדם היה רשע, ואין היא אות לכך שאלוהים לא סלח לו על חטא שעשה. אם תלמיד מוטרד מפטירתו של אדם בסביבתו ביום הכיפורים עצמו או כמה ימים לאחר החג, חשוב להרגיעו. בתפילה אנו מבקשים לחיות חיים טובים וארוכים, או בלשון המסורת, אנו מתפללים "להיכתב בספר החיים". עם זאת, אנו יודעים שכל בני אדם הם בני תמותה ואיש אינו יודע מתי ימות ומדוע, איננו יודעים מדוע יש שמתים צעירים, ואחרים מתים בשיבה טובה. כאמור, המונח "ספר החיים" הוא דימוי (אלוהים אינו אדם הכותב ספרים). דימוי זה נועד להבהיר לנו כי כל מעשינו הם בעלי חשיבות ואל לנו לשכוח אותם כאילו לא היו.

◆ שלב ג: סיומו של יום הכיפורים ◆

איך מסתיים יום הכיפורים?
בתפילה, בתקיעת השופר, בשיר, בריקודים וכמובן – בסעודה!

◆ על "תפילת הנעילה"

תפילת הנעילה מציינת את תום יום הכיפורים. לפי המסורת ביום הכיפורים השמים פתוחים לקבלת כל התפילות.
נקרא פסוק מן התפילה (עמ' 16 בחוברת לתלמידים):

פתח לנו שער בעת נעילת השער כי פנה היום.
היום יפנה, השמש יבוא ויפנה, נבואה שערך.
(מתוך תפילת הנעילה)

בשל גילם הצעיר של תלמידינו לא נדגיש את התפיסה המסורתית שעל פיה לפנות ערב, לקראת סיומו של יום הכיפורים, נסגרים השמים וננעלים, ולכן סופו של היום הוא על פי המסורת ההזדמנות אחרונה להתפלל ולבקש בקשות אחרונות. נדגיש תפיסה מסורתית אחרת הרווחת לא פחות, שיום הכיפורים הוא הזדמנות מיוחדת לתת את הדעת על מעשינו בשנה החולפת. אך למעשה הזדמנות זו עומדת לנו בכל רגע בחיינו, גם אחרי שיום הכיפורים מסתיים ונראה כי שערי השמיים ננעלים, עדיין אפשר לבקש שהם יפתחו: "פתח לנו שער בעת נעילת השער".
על כן נאמר שתפילת הנעילה מסיימת את יום הכיפורים, אך היא אינה נועלת בפנינו את האפשרות להשתפר.

◆ שורש המילה "נעילה":

בהזמנות זו אפשר להזמין את התלמידים לומר אילו מילים מזכירה להם המילה "נעילה". אפשר לכתוב על הלוח את המילים "מנעול", "לנעול" וכדומה, ולעמוד בקצרה על מובנו של המושג "נעול" (למשל, מה ההבדל בין סגור לנעול? – הסגור ניתן לפתיחה, הנעול – אי אפשר לפותחו, אלא בעזרת מפתח מתאים, או בדרך מיוחדת לפתיחה).

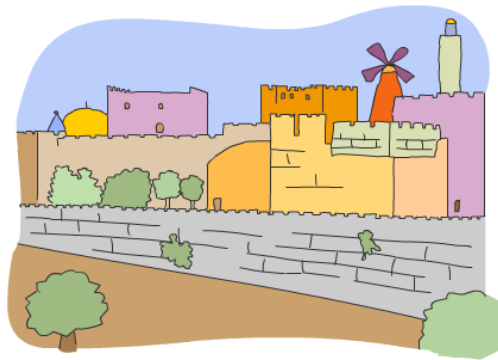
◆ אפשר לכתוב על ציר הזמן שעל הלוח את תפילת נעילה בסוף יום הכיפורים.

◆ תקיעת השופר (ראו איור בחוברת לתלמידים, עמ' 16)

תקיעות הסיום של יום הכיפורים הן "תקיעה, שברים תרועה, תקיעה גדולה". אפשר להזכיר בקצרה את סוגי התקיעות השונות, שעליהם למדנו בשעורים על ראש השנה: **תקיעה** היא צלצול אחד שאורכו תשע שניות. **שברים** הם רצף של 3 צלילים שכל אחד מהם נמשך שלוש שניות. **תרועה** היא רצף של 9 צלילים שכל אחד מהם נמשך שנייה אחת. **תקיעה גדולה** היא צליל אחד ארוך (יותר מ-9 שניות) המסתיים כאשר בעל התוקע מוכרח לנשום שוב. אפשר לבקש מהתלמידים לחקות את התקיעות השונות.

◆ שירה וריקודים

אף על פי שבסוף היום המתפללים עייפים ורעבים, הם מוצאים עוד כוח ושרים: "לשנה הבאה בירושלים". בבתי כנסת רבים מלווים השירה בריקודים. השירה והריקודים מביעים שמחה גדולה, לא רק על כך שהצלחנו לסיים את הצום בשלום, אלא על כך שעם ישראל נכתב ב"ספר החיים" משנה לשנה – והרי אנו עם עתיק שלעולם לא נכחד. בבתי כנסת רבים שרים במוצאי יום הכיפורים את התפילה "לשנה הבאה בירושלים הבנויה" (מילות השיר מופיעות בעמ' 17 בחוברת לתלמידים).

◆ סעודה

במוצאי החג יש הנהגים לשתות תה, לאכול ארוחה קלה ולנוח, ורק מאוחר יותר אוכלים ארוחה דשנה יותר. בעדות המזרח נהוג לערוך מיד בתום הצום סעודה משפחתית חגיגית גדולה מאוד, כפי שהיה עושה הכוהן הגדול בתום יום הכיפורים. בעדות רבות מוגשים בארוחה זו מאכלים הנאכלים רק פעם אחת בשנה, כגון טג'ין של עוף וגרגירי חומוס אצל יהודי אלג'יר.

שלב א: "כיצד נראה יום הכיפורים שלי?"

סיכום

רצוי לסכם את השיעור ואת המסרים המרכזיים שנלמדו לאורך הפרק. לאחר שיחה קצרה על ייחודו של יום הכיפורים במשפחות התלמידים, נתמקד עתה בשביתת התנועה ביום זה, הנוגעת לכל מי שגר בעיר או ביישוב יהודי במדינת ישראל. אפשר להפנות את התלמידים לדברי הקנגורו בחוברת (עמ' 13) המזכירים את שביתת התנועה ביום הכיפורים.

"חג האופניים"

ייתכן כי חלק התלמידים יזכרו שיום הכיפורים מכונה בחברה הישראלית גם "חג האופניים", משום שרחובות הערים ריקים ממכוניות, וילדים רבים נוהגים לנצל זאת ולרכוב באופניים. זו הזדמנות לקרוא לתלמידים להיזהר ברכיבה, הרי תמיד יכול לצוץ אמבולנס הנוסע מהר...

שלב ב: לקראת יום הכיפורים

משימת סיום

ניתן להפנות את התלמידים לשאלת הסיום בעמ' 17 בחוברת ("משהו חדש שלמדתי על יום הכיפורים")

המעטפה הסודית

לאחר מכן יוחזרו לתלמידים הפתקים שכתבו (הנמצאים במעטפות הסגורות). נבקש מהתלמידים לקרוא את הפתקים ואם טרם עשו זאת, נעודד אותם לבצע את המשימה שכתבו לעצמם בפתק. זה כמובן עדיין לא מאוחר!

אפשר לסיים את היחידה בריקוד במעגלים ובשירת הפזמון:

לשנה הבאה בירושלים

